

## Огляд моделей управління університетами

**Богдан Салій**

*аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»,  
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: bogdan.salij@gmail.com,  
ORCID: 0000-0002-1012-7959*

**Ірина Мігус**

*професор кафедри управління фінансово-економічною безпекою,  
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,  
e-mail: irynamp@krok.edu.ua,  
ORCID: 0000-0001-6939-9097*

**Актуальність дослідження.** Сучасні заклади вищої освіти як і інші соціо-економічні інституції стикаються зі значними викликами в контексті швидких трансформацій соціального, технологічного та економічного середовища. Успішне управління університетами стає ключовим фактором для забезпечення їхньої конкурентоспроможності, здатності до інновацій та відповідності потребам сучасного суспільства. Пошук і використання ефективних моделей управління закладами вищої освіти в Україні, яка перебуває в стані війни, набувають особливої актуальності для відновлення та розвитку національної системи освіти.

**Інформаційна база дослідження.** Питання управління освітніми організаціями, в т.ч. й університетами перебувають у фокусі уваги як українських, так і зарубіжних вчених. Різні аспекти управління в системі освіти досліджують: Д. Браун, М. Фуллан, В. Кремень, М. Згуровський, Л.Калініна, І.Лопушинський, В.Луговий, І.Мігус та інші.

Водночас у теорії менеджменту залишаються недостатньо розробленими питання щодо оптимальних моделей управління закладом вищої освіти як соціо-економічною інституцією, що функціонує в умовах постійних суспільно-економічних трансформацій, зокрема військового стану.

**Метою дослідження** є здійснити огляд сучасних моделей управління закладами вищої освіти та визначити їхній потенціал для використання в українських університетах.

**Методологія дослідження.** В роботі використано критичний та порівняльний аналіз для вивчення особливостей трьох моделей управління університетам, проведено збір та аналіз даних.

**Результати дослідження та висновок.** Закон України «Про вищу освіту» в частині першій статті 34 визначає, що безпосереднє управління діяльністю закладу вищої освіти здійснює його керівник (ректор, президент, начальник, директор тощо) [1]. Права, обов'язки та відповідальність керівника, а також і модель управління закладом, визначаються законодавством і статутом закладу вищої освіти. Модель управління закладом вищої освіти постає як теоретично обґрунтований концепт про те, як побудована система управління, яким чином вона впливає на об'єкт управління та які механізми застосовує, щоб заклад міг

виконувати свою місію, досягти поставлених цілей, бути конкурентоспроможним, мати стійкий розвиток і бути життєздатним у швидкоплинних змінах внутрішнього та зовнішнього середовища. Вибір оптимальної моделі управління закладами вищої освіти в Україні в умовах військового стану та оптимізації мережі вищої освіти набуває особливого значення та має враховувати практику кращих університетів світу [2].

На підставі аналізу наукових джерел та діяльності провідних університетів можемо виокремити кілька сучасних моделей університетського менеджменту:

1. Модель корпоративного управління університетом, яскравим прикладом якої є Університет Кембриджа (Cambridge University). Цей заклад відомий своєю корпоративною структурою управління, яка базується на використанні корпоративних методів управління. Управління університетом здійснюється за допомогою ради директорів та різних комітетів, що сприяє розвитку стратегічних напрямків та ефективному прийняттю управлінських рішень. Така модель сприяє гнучкості в прийнятті стратегічних рішень і забезпечує швидке реагування на зміни в оточуючому середовищі, що підвищує ефективність університетського менеджменту загалом. Водночас варто зазначити, що надлишкове застосування корпоративних підходів може призвести до комерціалізації освіти та втрати академічної автономії через акцент на фінансовому результаті та маркетингових стратегіях.

2. Академічна модель управління закладом вищої освіти. Представником цієї моделі можемо назвати Оксфордський університет (University of Oxford), який відомий своєю академічною автономією та незалежністю. Управління університетом базується на академічних принципах і традиціях, однак при цьому зберігається високий рівень внутрішнього самоврядування та рішень, прийнятих академічним співтовариством. Високий рівень академічної свободи сприяє розвитку науки та досліджень, підвищує мотивацію науково-педагогічного персоналу через стимулювання академічних досягнень. Однак, недостатня увага до адміністративно-економічних аспектів діяльності за такої моделі може призвести до фінансових труднощів та недофінансування ключових напрямків життєдіяльності закладу.

3. Колаборативна (спільна) модель управління закладом вищої освіти. Прикладом є Масачусетський технологічний інститут (Massachusetts Institute of Technology, MIT) Цей університет MIT відомий своєю активною співпрацею з бізнесом, урядовими органами та іншими університетами для спільного проведення досліджень та реалізації інноваційних проєктів. Управління університетом спрямоване на розвиток партнерських відносин та спільних ініціатив з різними стейкхолдерами. Це сприяє створенню партнерських зв'язків з громадськістю, бізнесом та іншими університетами для спільного розвитку та досягнення цілей. Водночас в цій моделі є й ризики, зокрема зменшення конкурентоспроможності через обмеження самостійних стратегій розвитку, чи втрати індивідуальної ідентичності та автономії університету внаслідок необхідності йти на компроміси та спільні рішення.

Отже, кожна з описаних управлінських моделей має свої переваги та недоліки, а вибір конкретної моделі управління повинен ґрунтуватися на визначенні унікальних потреб і особливостей конкретного університету та враховувати соціо-економічний і культурний контекст.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну активізувало прискорення розвитку колаборативного або спільного управління, що поєднало розширене коло суб'єктів впливу на процеси прийняття суспільно-важливих рішень, вирішення поточних проблем та посилення спільної безпеки [3]. Науковці визначають значний потенціал застосування колаборативного підходу до управління державою з використанням тристоронньої моделі управління як інтегративної структури, яка містить три сектори: соціальний, політичний і фінансовий [4].

Зважаючи на складний сучасний контекст України, де тривають військові дії та постають нові великі економічні та соціальні виклики, як оптимальна модель університетського менеджменту може розглядатися саме колаборативна (суспільна) модель управління. Колаборативний підхід до управління дозволяє залучати різні сектори суспільства (органи державного управління, інституції громадянського суспільства, бізнес, громадськість тощо) для спільного вирішення проблем і реалізації стратегічних ініціатив. Для відновлення й розвитку держава потребує широкого об'єднання зусиль у всіх сферах життя, включаючи освіту, для подолання складних викликів, з якими вона стикається в умовах війни. Однак важливо також забезпечити збереження академічної свободи та незалежності, щоб заклади вищої освіти могли продовжувати свою місію створення та поширення знань і формування людського капіталу без обмежень чи втручання в їхню академічну діяльність.

**Висновок.** Управління університетом та іншими соціо-економічними організаціями має багато спільних аспектів, однак вони також відрізняються у багатьох важливих аспектах з огляду на місії та специфіку діяльності. В сучасних умовах для відновлення й розвитку закладів вищої освіти в Україні значний потенціал має колаборативна модель управління університетом, що забезпечує активну співпрацю з владою, місцевими громадами, бізнесом, громадянським суспільством та іншими університетами для спільної розробки та впровадження проєктів, спрямованих на покращення ситуації в Україні.

**Ключові слова:** заклади вищої освіти, колаборативна модель управління, моделі управління університетами, університет.

### Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України No 1556-VII від 01.07.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n722>
2. Gryshyna Yulia Управління закладом вищої освіти: пошук ефективної моделі / Yulia Gryshyna, Maryna Ryzhova // Науковий журнал «Економіка і регіон». – Полтава: ПНТУ, 2022. – Т. (2(85)). – С. 6-14. – doi:[https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2\(85\).2623](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2(85).2623)
3. Borshch V. I., Aizenshtat A. L., (2019). Collaborative Governance in Theory, Adopting a

*Tripartite Management Model in Ukraine. Modern Economics, 17(2019), 45-49. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-08)*

4. Матвеева О. Проблеми та переваги застосування моделі спільного управління під час війни: Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 4 травня 2023 р. Ат: Дніпро, Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://www.researchgate.net/publication/375450250\\_Problemi\\_ta\\_perevagi\\_zastosuvanna\\_modeli\\_spilnogo\\_upravlinna\\_pid\\_cas\\_vijni](https://www.researchgate.net/publication/375450250_Problemi_ta_perevagi_zastosuvanna_modeli_spilnogo_upravlinna_pid_cas_vijni)